

Girona en una tesi doctoral francesa

GUILLERÉ, Christian,
Girona al segle XIV,
volum I. Publicacions
de l'Abadia de Montserrat, 1993.

La publicació del primer volum de la tesi de Christian Guilleré sobre la Girona del segle XIV és una excel·lent notícia per als qui s'interessen per la història medieval, una mica empatxats aquests darrers temps amb tantes obres divulgatives, síntesis, opuscles turístics o col·leccions de cromos. Cal agrair, doncs, a l'Ajuntament de Girona que també hagi fet possible l'edició d'una obra volgudament minoritària i decididament acadèmica.

En efecte, l'obra de Christian Guilleré sobre la Girona del tres-cents s'arreglera en la tradició de les grans tesis doctorals franceses que són sempre el fruit de molts anys de recerca. Els especialistes ja coneixien els seus articles, alguns dels quals foren aplegats en un volum que duia per títol *Diner, poder i societat a la Girona del segle XIV* (Ajuntament de Girona, 1984), i que eren avanços del treball que ara veiem sota la seva forma definitiva. Els 15 anys transcorreguts des dels inicis de les investigacions de C. Guilleré no han estat en va i el volum que ara apareix està destinat a ser una obra de referència inexcusable en la història de les ciutats catalanes medievals al costat de les tesis de M. Turrull sobre Cervera o S. Bensch sobre Barcelona.

L'autor s'ha servit per confegir aquesta tesi dels riquíssims arxius gironins, alguns dels quals comencen les seves sèries precisament pels volts del 1300. Especialment són citats els fons de l'Arxiu Municipal, alguns sèries de la Cancelleria Reial, els registres dels notaris i els de la Pia Almoina. D'aquests milers de documents C. Guilleré ho aprofita tot, absolutament totes les dades atreuen el seu interès que, per altra banda, no es limita a la ciutat estricta sinó que abraça també

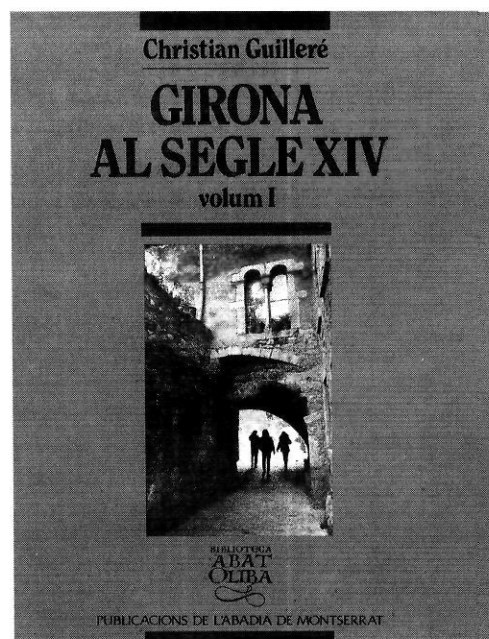
el món rural que l'envolta. C. Guilleré ens descriu els camins i els ponts, les obres que s'hi fan, els carrers i escales de la ciutat, les cases i edificis públics, els seus habitants, els productes que se compren i es venen als mercats i fires, els preus i els salaris, les institucions polítiques i les eclesiàstiques, els homes que en formen part i la relació que hi estableix cada sector social. Tot plegat amb un munt de quadres, gràfics, llistes, mapes i multitud de referències arxivístiques que permeten valorar fins a quin punt estan fonamentades les afirmacions del llibre en una recerca empírica exhaustiva i que poden satisfer la curiositat de l'erudit més exigent.

Per altra banda, aquest recull immens de dades té un interès suplementari perquè representa una aportació original a alguns temes que preocupen encara avui als historiadors. Els detalls minuciosament reco-

llits per C. Guilleré prenen tot un altre interès en el marc de les grans preguntes que planteja l'anàlisi de la societat del tres-cents arreu d'Europa. Vegem-ne un esbós provisional, a l'espera de llegir també el segon volum de la tesi.

El primer tema de debat és el del paper de la ciutat en la societat. Un «illot de llibertats» que protegeix i potencia la monarquia, llegim en algun passatge. Sense anar tan lluny, cal reconèixer que el fet de ser vila reial era una característica determinant en la Girona del segle XIV. El patrimoni reial hi era feble, per exemple el sòl era majoritàriament en mans de l'Església o d'alguns ciutadans, i tot i que restaven al rei altres fonts d'ingressos: molins, pescateries, peatges, drets de mesuratge o lleudes, el complex sistema de recaptació i la seva alienació feia que finalment n'arribés ben poca cosa a mans del rei. L'excepció notòria són les aportacions més quantioses que la comunitat jueva i que augmenten considerablement a partir de mitjan segle XIV.

Els poders del rei encara es degraden més perquè, des del final del segle XII, els ciutadans rebien privilegis amb exempcions fiscals com la que els alliberava del pagament de la lleuda no solament a Girona sinó en qualsevol ciutat del regne. Les «franqueses» obtingudes per Girona al final del segle XIII li permetien disposar d'un òrgan de govern propi, els jurats, i d'un pressupost. Malgrat el manteniment dels oficials del rei, veguers i batlles al capdavant, durant el segle XIV l'administració municipal va créixer i un pressupost cada cop més elevat permeté la realització d'inversions públiques com ara la construcció d'un camí apte per a carretes de Girona al port de Sant Feliu de Guíxols, a partir del 1322.

A mitjan segle XIV les finances de la ciutat experimentaven una enorme expansió bàsicament gràcies a les «imposicions» nom que rebia una taxa sobre les transaccions al mercat i el deute contractat a través de la venda de censals i violaris. Aquest factor no es pot deslligar de la política reial tal com demostren també les investigacions de Manuel Sánchez sobre aquest tema. C. Guilleré assenyala sovint els efectes positius dels anys de pau que es visqueren a Girona de 1285 a 1360, però també ha descobert que les guerres contra Gènova o les campanyes de Sardenya eren finançades en part per la ciutat a través de «subsidiis». Per tant alguns efectes de la guerra també es devien fer sentir en aquests períodes de «pau». El cas de Girona no deu ser, amb tot, excepcional i convindria saber si en ciutats que no eren de jurisdicció reial, com ara Castelló d'Empúries, no s'albiraven evolucions similars.

La segona gran qüestió és la de la crisi demogràfica, econòmica i social. El marc cronològic escollit en aquesta obra és al cor d'un amplí debat historiogràfic que s'arrossega des de fa anys en molts països europeus. La visió més correntment admesa és la d'una centúria de catàstrofes en la qual fams, epidèmies i guerra s'aliaven per provocar un canvi general de conjuntura. La visió de C. Guilleré és tota una altra, fins i tot utilitza el terme «mite historiogràfic» per referir-se a l'anomenat «mal any primer», és a dir l'any-collita de 1333-1334. Per als historiadors l'important aquí no és tant la data sinó el concepte d'una crisi agrària que des de c. 1290 fins 1348 hauria preparat el terreny a la pesta.

Quins són els arguments de C. Guilleré? La difusió d'una agricultura rica i varia-

da amb productes destinats a la seva comercialització com el pastell, la cria d'ovelles per a la indústria drapera, la pràctica d'un policultiu que esmorteïa els efectes de les males collites en un producte determinat, l'ús de conreus ferratgers o de fems per a la fertilització dels camps i d'altres factors encara. Les poques dades de rendiments que s'han pogut obtenir pels anys 1330-1348, al voltant de Girona, són força elevats. Un altre signe de l'absència de crisi és l'estabilitat dels preus perquè les mancances ocasionals de gra es podrien contrarestar amb les importacions de l'Aragó o Sicília. El desenvolupament del crèdit també té per a l'autor una lectura positiva: sovint es tractava de crèdits per a la inversió, l'adquisició de noves terres. La redacció de cabreus té igualment una interpretació optimista: els senyors en descobrien la necessitat davant la mobilitat pagesa.

Seguint els raonaments de C. Guilleré, la bonança en el sector rural es correspon a una expansió de la ciutat. En el llibre es descriuen amb tota mena de detalls la parcel·lació i construcció de noves cases durant la primera meitat del segle XIV, l'augment del preu de venda o de lloguer dels habitatges. I com a colofó l'edificació d'obres monumentals com la Seu i altres esglésies, o l'endegament de treballs d'infraestructura el més emblemàtic dels quals és potser la muralla que encerclava de nou el perímetre urbà. Una part de la riquesa pot provenir de les activitats manufactures i el comerç, però C. Guilleré intueix amb raó que una altra part s'obté del món rural i els seus habitants.

Els pagesos contribuïen a l'esplendor urbà amb el pagament de rendes com ara els delmes eclesiàstics, els impostos indi-

rectes que els cobraven al mercat on acudien per vendre o comprar, o els interessos força elevats que els exigien els jueus pels seus nombrosos préstecs a la pagesia. I sense passar per alt les rendes dels dominis rurals. Alguns ciutadans aportaven capitals i mitjans per als pagesos que havien de subscriure duríssims contractes de curta durada on s'especificaven tasques a realitzar, com per exemple escampar fems i d'altres, que garantien un elevat rendiment, mentre l'inversor es reservava la meitat de la collita. Això és un model que recorda o s'identifica amb les «mezzadria» toscanes.

El llibre no aclareix, però, quin era l'abast d'aquesta «influència» urbana. Fins on arribava el conreu del pastell i el llobí i en quines proporcions? Quants pagesos eren prou rics per dotar esplèndidament les seves filles sense endeutar-se seriosament? Quants altres en canvi s'havien arruïnats i emigraven a la ciutat per malviure-hi de la caritat? Potser més enllà d'aquest quasi-«contado» gironí s'amaga encara l'ombra d'un «mal any primer», les arrels d'una crisi feudal. Heus aquí un tema per a nous investigadors que podran llegir el llibre com un cúmul de suggeriments per a noves recerques amb noves hipòtesis.

Llàstima, un cop més, que la traducció s'hagi encomanat a qui desconeixia el tema. Llàstima que s'hagi traduït sistemàticament «rachat» per «recompra» per exemple i tants altres errors que en fan difícil la lectura: un trist servei a aquesta obra i a la història medieval de Girona.

Lluís To Figueras

Premi convocat per **llibreria 22**
 Hortes, 22
 Tel. (972) 21 23 95
 Fax (972) 21 57 02
 17001 GIRONA
 CATALUNYA

CONVOCATÒRIA 1994

**XIV
 PREMI
 DE
 NARRACIÓ
 CURTA
 JUST M.
 CASERO**